

מגד ירחים

שבט

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 112 ■ שבט תשס"ט

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

כמה אומללה היא הריאליות, בשעה שהיא מתגדרת בעצמה, ורוצה להינתק לגמרי מההארה הרוחנית הנפשית... לא תוכל לעשות פרי להשפיע על אחרים, וביותר על הדורות הבאים ממהותה. המגמה הנצחית החיה בקרבנו, תכריחנו בשביל כך להיות חושקים אל התוכן האידיאלי, ולא תתן לנו מנוחה בריאליות מוגבלת ויבשה.

שמונה קבצים, א, ריה

הוא משפיע על אחרים, ולעיתים "הפעולה על זולתו תגדל ביותר כל מה שיבואו הדורות הבאים, כי לפעמים לא יתקבלו דברי חכם בדורו, ואין בני דורו מכירים ערכו ואינם מעמיקים בדבריו כל כך, על כן אינו מועיל להשלמתם לפי רוממות ערכו. ובדורות הבאים כשסרה הקנאה וההרגל המעורר עיניים, אז מזדקקים דבריו ומתבררים, וילכו רבים לאורו" (שם).

במסכת שבת (עז, ב) אומרת הגמרא כי משמעות המלה "לבני" (לבנים) היא "לבני בני", ואת הסברו של רש"י שבנין מתקיים לדורות רבים, מרחיב הרב "כי ישנם שתי תכונות של אהבת החיים יש באדם. אהבת חיים שלו, שכל מה שנמשך ממנו לזולתו, אפילו לדורותיו, הוא בתורת טפל... ואהבה שניה היא יסודית בדאגת הדורות הבאים... בירידת המצב, כשהאדם נופל, משוקע בתחום צר של נטיותיו הבהמיות, תוכל דאגת הדורות להישכח כליל... דאגה לעומת זה החכמה האלקית, להגדיל את טבע הדאגה לדורות העתידיים במצב החיים בלב דור שוקע. בנסוע בני האדם מקדם, בבואם אל ארץ שוער, החלה עבודת הלבנים... הכנה מעשית גדולה, של עשיית לבנים לבנין במקום שאין אבנים, ולא יסתפק האדם בחומרים רפויים, שבעמל מועט היה מוצא לפניו" (עין אי"ה פרק שמיני, כא). הקב"ה דאג שבני אדם יעשו לבנים בעצמם. זו עבודה קשה, שמטרתה לנטוע בתוכנו את הרצון והאחריות לדאוג לדורות הבאים.

בחודש שבט החל משה רבנו ללמד את ספר דברים: "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חמש באחד לחמש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהים" (דברים א' ג'). כל דבריו של משה מכוונים לדור הבנים באי הארץ וכמובן לדורות שיבואו אחריהם. משה לא זכה להכנס לארץ בגופו אבל ברוחו בוודאי נכנס לארץ, דבריו ליוו את כובשי הארץ ונחליה לעדי עד.

בחודש שבט אנו מביטים אל העתיד, פועלים במלוא המרץ בהווה מתוך רצון לראות פירות מעמלנו כבר בדורנו, ומתוך הרצון כי פועלינו יעשו את רישומם גם על הדורות הבאים. זו כוחה של הנטיעה, שכמו הזריעה גם היא תלויה באמונה. סדר זרעים נקרא בפי חז"ל "אמונה" – "אמונת – זה סדר זרעים" (שבת ל"א), והתוספות שם מביא את דברי הירושלמי "שמאמין בחי העולמים וזרע", הזרע מאמין שבעזרת השם יהיה פרי לעמלו.

הרב בנימו ברונר, צפת ת"ו
bnayahu@012.net.il

נקודות למחשבה ודיון

- מהי הסכנה בתפיסה הריאלית, ומה חשיבותה?
- ממה נובע הרצון של האדם להשפיע על הדורות הבאים?
- כיצד חודש שבט וספר דברים קשורים לרצון זה?

הקב"ה נטע באדם חכמה בינה ודעת, ו"השכל" הוא לעיתים ביטוי הכולל שלשה רכיבים אלו. יש שהסבירו שהוא "צלם האלוקים" שבאדם. דברי הרב על הריאליות המתגדרת בעצמה מכוונים למצב שהאדם משתמש בשכל ללא שאר רוח. כל חלום, חזון או דחף פנימי נפשי שאינו מובן לאדם בשכלו – הוא דוחה. הרב מזהיר מפני תופעה זו. וודאי הוא כי לשכל יש מקום מרכזי בחייו של האדם: "ואל יחשדני כבודו, שהנני הולך אחר הרגש בלא הארת השכל" (אגרות הראי"ה א' קי, אלא "כשם שהיא מאירה את ההכרה בדברים הסובבים והממלאים את חוג הרגשותינו, כך היא מחשיכה את העולם כשהיא חפצה להיות השלטת בכל" (שמונה קבצים, שם). התפיסה הריאלית מאירה במקום בו אנו זקוקים לה, בהתמודדות עם עולם הרגש שעלול להשתלט עלינו, אבל מאידך היא עלולה להביא חושך לחיינו אם תעמוד לבדה ללא הארה רוחנית-נפשית.

ימי החורף קצרים וחשוכים, אך בתוך החושך עם ישראל מגלה את האור הפנימי. ב"מגד ירחים" בפתגם לחודש חשוון כותב מרן הרב: "כשהנשמה מאירה גם שמים עוטי ערפל מפיקים אור נעים" (מאמרי הראי"ה). חג החנוכה חל בשיא תקופת החורף, ואנו מדליקים בו נרות על מנת לגלות את האור הפנימי החבוי בתוכנו, במיוחד מול תרבות יוון שהחשיכה את העולם. בחודש שבט האור מתחיל להגלות בטבע. "צאו רוב גשמי שנה" (ר"ה יד, א) ומתחילה החנטה של האילנות. ראש השנה לאילנות, שהוא במהותו יום הלכתי הקובע את שיוכם של הפירות לשנות המעשרות והערלה, הפך במרוצת השנים ליום בו אנו מציינים את הקשר שלנו לפירות א"י. אכילת פירות א"י הוא מנהג שיסודו אצל המקובלים ובדור האחרון נוסף מנהג- נטיעת אילנות בארץ ישראל.

"חשק נטיעת אילנות נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים, המובלט בתקפו בעץ החרוב" (מגד ירחים, מאמרי ראי"ה, ב). הרצון של האדם לטעת אילנות נובע מתשוקה להיטיב לדורות הבאים. ייתכן שהעצים שינטעו ישמשו את האדם הנוטע, אבל עיקר שימושם יהיה בדורות הבאים. עץ החרוב המניב פירות רק שנים רבות אחרי נטיעתו, ממחיש רצון זה. האידיאל של ההשפעה על הסביבה בדורו של אדם ואפילו בדורות אחרים קשורה לשאר הרוח. הריאליות "לא תוכל לעשות פרי להשפיע על אחרים וביותר על הדורות הבאים". רק אנשים בעלי חזון ישיעו על זולתם: בדורם, ואם לא בדורם – הרי תתגלה השפעתם בדורות הבאים.

במסכת ברכות (יז, א) מצינו: "אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה (קהלת ז') טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו". מסביר הרב: "תכלית השם אינו בשביל עצמו כלל. כי אין צריך אדם לשם מצד עצמו, כי אם מצד אחרים שיקראוהו בשמו. על כן תואר שם טוב נופל על ההשלמה שפועל על זולתו כפי ערכו... שזה חובת כל אדם המעלה, שלבד שלימות עצמו יעסוק בהשלמת זולתו, וזהו השם טוב" (עין אי"ה פרק שני, ג). השם של האדם, זו הדרך בה

בעל מלחמות - מצמיח ישועות!

הרב עם החלוצים בוני הארץ

כבר באיגרת הנשלחת מלונדון, בתוך מלחמת העולם (הראשונה) ביום י"ט בשבט תרע"ח (איגרות הראיה ג, איגרת תתעא) אל "ידידו מחמדו" של מרן הרב זצ"ל ד"ר משה זיידל, הוא נדרש למושגי ה"אתחלתא דגאולה".

כבר אז, קובע הוא בהחלטיות כי "לא מהיום" התחילה זו, אלא מאז "התחיל הקץ המגולה" של הרי ישראל שהחלו "לעשות ענפים ולשאת פרי" התחילה - אתחלתא זו. נראים הדברים, כי השימוש בדימויים שונים מעולם הצומח בהקשר לתהליכי הגאולה, אינו מקרי ואינו סתמי. יש על כן, מקום לעמוד על משמעות הדברים, לרדת לעומקם ולנסות להבין את המסרים הטמונים בהם.

בהמשך הדברים שם, כותב הרב נחרצות, כי "הפלא (של ההופעה הזו) הזה קם ויתא בימינו לעינינו, לא ע"י מעשה אדם ותחבולותיו, כי אם מפלאות תמים דעים". לאמור: את המעשה הציוני, השתדלני והדיפלומטי, וכן את ההתעוררות הלאומית והעולמית סביב שיבת העם היהודי לארצו, אין למדוד בכלי החשיבה האנושיים.

התרחשויות אלו, יש לבחון תחת הקטגוריה של ה"פלא", ה"מופלא" ו"הנפלא". אל להם לדברים הנגלים לנגד עינינו, להשלות אותנו על טיבם. אין הם בגדר של תחבולות אנושיות, או שרשרת של עובדות קשורות בנפתולי החיים ובכיוצא באלו. אכן, מעשה הפלא - ניגלה לעין, אך שרשיו וסיבותיו באים מתוך מקור עליון. כמובן שצלצולי צמד המלים הללו "מעשה אדם" מוליכים אותנו אל הסוגייה-השאלה העמוקה הקשורה למושגי "הגאולה" - האם היא תבוא

ו"בעליהן", לבין "הישועות" ו"צמיחתן". מכאן נבין כי במטבע התפילה אשר טבעו חכמים אין רק רשימה של תארים, אלא בין תכניהם ישנו קשר הדוק ומשמעותי. הכרח הוא - ואין זולתו: הישועה, אם כן "צומחת", היא בתוך ומתוך המלחמה, גילוי הישועה נמשל בטבעו ולא רק דרך משל, אלא במהותו ממש, לפעולת חוקי הטבע האלוקיים דווקא בשדה הטבעי-הבוטני.

סיבת הדבר נעוצה בשרשי עומקה של האמונה. שהרי האמונה באה לחנך את האדם ולהוציא ממנו מה שיכולה הייתה להיות "אשליית דרכו".

מסוגל היה האדם לחיות בטעות כי הזריעה באדמה, השתילה והצימוח - או כל מעשה "חקלאי" אחר, מעשיו שלו המה:

ולא היא, כי אנו למדנו אחרת ביסוד הדברים: אנו למדנו, כי לאמיתו של הדבר המעשה עצמו - מעשה אלוקים הוא. לא בכדי הורונו חכמים כי "אמונת" הוא שמו של סדר "זרעים" - שהרי ה"מאמין בחי העולמיים - הוא הוא הזורע" (ירושלמי, כמובא בתוד"ה אמונת במסכת שבת, לא, א). עוד ממשיך מרן הרב זצ"ל, באיגרתו זו, את תעופת מחשבותיו על הקשר שבין עולם הצומח והגאולה השלימה, לכיוון מפתיע ביותר. וכך הוא כותב: "ערכם של הצידונים (הם הכוחות החיצוניים) בבנין המקדש היודעים לכוונת את העצים

בדרך הטבע או בדרך הנס", אשר ניסרה בחלם העולם היהודי מראשית פעולתם של מבשרי השיבה לציון.

והנה, בדבריו, מנשא אותנו מרן הרב זצ"ל לגביהם חדשים ונישאים, ובהם הדילמה הזו מקבלת ראייה אחרת: בלשונו הייחודית התיאור "מפלאות תמים דעים" משמעותו אחת כי "אור ד' אחד, המנהל בחכמתו חסדו וגבורתו, את גלגלי התולדה כשם שהוא מנהל את הליכות... כל סדרי היקום כולו" - הוא אשר מופיע "לפלס חוקו על עמים רבים והמוון לאומיים" וכו'. עומקו הנשגב והנורא של העניין הוא בחיבור הטוטאלי שבין "המלחמות

לְהַרִים קֶרֶן לְעַם הַיְשׁוּעַת עוֹלָם
אֲשֶׁר הִחֲלָה לְזַרְחַח לוֹ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל.

קובץ ג רנט

יְצִירְתִי זוֹרְכֶת וַיִּתְרַחֲבֶת

יְצִירְתִי

וּזְרַמְתָּ כְּמַעֲיָנֵי מַיִם,
מִבְּהַר גְּלִילִים הַיָּא,
תּוֹסֶסֶת תְּמִיד, מְזַלֶת פְּלָגִים יְבֵלֵי מַיִם.
גָּאוֹן נִשְׁמָתִי בְּקֶרְבִי תְּמִיד חַי וְפוֹעֵל.
הַשְּׁקֵפְתִי הַמְּלֵאָה אוֹר קֶדֶשׁ,
מִתְרַחֲבֶת הַיָּא וְהוֹלֶכֶת.
הַגְּנִי קְרוֹא לְאַמֵץ וּלְגִבּוֹרָה,
וּלְחֹזֵק וּלְאַמֵץ לֵב כָּל נַחֲשָׁלִים.
תְּפַלְתִי מִמְּקוֹר נִשְׁמָתִי הַיָּא הוֹלֶכֶת,
גְּדוֹלָה הַיָּא וּמְלֵאָה גָּאוֹת הַיָּא.

קובץ ג רמד

לֹא לְחַנָּם נָטַע בִּי אֵילוֹהַ

לֹא לְחַנָּם נָטַע בִּי אֵילוֹהַ כָּל הַנְּפֹשׁוֹת

אֶת הַתְּשׁוּקָה הַתְּדִירִית לְכָל נֹסֶתֶר,

לְכָל נֶאֱצַל וְנִשְׁגַב.

וְלֹא לְחַנָּם הִבְיָאֵנִי לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל.

וְלֹא לְחַנָּם יֵצֵר בִּי רוּחַ אִמְץ וְטֵהֵר פְּנִימִי,

אֵף עַל פִּי שֶׁהִגְנִי מִקֶּף חֲלָשׁוֹת וְכִשְׁלוֹנוֹת לְאִין מִסְפָּר,

הֶרְבֵּה מְאֹד יוֹתֵר מִכָּל הַהֶמְזוֹן וְכָל בְּנֵי תוֹרָה הֶרְגִילִים,

וְאוֹלֵי גַם יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הַפְּעֻלָּה, עֲדֵינֵי הַרוּחַ,

וְהַמְרַגְּשִׁים רַחֲשֵׁי הַנְּשֻׁמָּה.

כָּל אֵלֹהַ נָטְעוּ בְּקֶרְבִי

כְּדִי לְהִשְׁתַּמֵּשׂ בָּהֶם לְהַאֲדִיר לְעוֹלָם,

לְיֵצֵר סִפְרוֹת מְלֵאָה אוֹר רִזֵּי תוֹרָה,

פּוֹפּוֹלָרִית וְשׁוּה לְכָל נֶפֶשׁ,

מְלֵאָה שִׁירָה וְגִבּוֹרָה,

חֲמוּשָׁה בְּשִׁכְל טוֹב וּבְבִקְרַת נְאֻמָּה,

אישים ואירועים

בחי מרן הראי"ה זצ"ל

על "אורות"

במחצית השנייה של שנת תרפ"ב יצא לאור ספרו של הראי"ה, "אורות". הספר הוא לקט מאמרים בענייני מחשבה ואמונה. מרן הרב זצ"ל החל בכתבתם עוד בהיותו בשוויץ בתקופת מלחמת העולם הראשונה. הספר נערך על ידי הרצי"ה בנו בתקופה בה כיהן הראי"ה כרבה של ירושלים והוא עוסק בעניינים עקרוניים במשנת הרב: ארץ ישראל, המלחמה, תחיית עם ישראל בארצו ומעמדו בין העמים. הספר עורר תהודה רבה בצבור.

בחוגי הקנאים שהתנגדו לעצם מינויו כרב בירושלים, עוררו הדברים התנגדות חריפה: "יש בספר הרבה דברים שאסור לשמעם וכל שכן לכתבם", טענו. הם פרסמו כתב פלסטר בשם "קול השופר" בה הכריזו מלחמה נגד מרן הרב ונגד הרב יעקב משה חרל"פ הנמשך אחריו. הם לא בחלו בכל דרך להשמיצו ולהכפיש את שמו.

בעקבות הסערה הגדולה שעוררו הדברים בחוגי הקנאים והרבנים ראה הרב י"מ חרל"פ צורך לפרש את דבריו ולהסביר יסודותיהם. בקונטרס, "טובים מאורות" שנכתב כמכתב תשובה לאייזיק בן טובים, הסביר הר"מ חרל"פ בצורה מרוכזת את עיקרי מחשבתו של הרב, ובנוסף לכך שלח מכתבים גם לרבני ואדמו"רי פולין, להם הסביר את הרקע למחלוקת. במכתבו שטח את טענותיו נגד רבני ירושלים שנתנו ידם לחרף את הרב קוק, הבהיר את יסוד מגמתו של מרן הרב ובקש מהם להמנע "מלעשות צעד כל שהוא נגד מרן" ואכן רבני ואדמו"רי פולין לא נענו ליוזמת קנאי ירושלים ולא הצטרפו להטלת חרם ואיסור על ספרי הרב.

גם הרב צבי יהודה, הבן, נרתם לפעולות הסברה. להלן ציטוט קטע ממכתבו של הרצי"ה אל הרב דוד סופר מנכדי החת"ס סופר זצ"ל:

ב"ה. ד' שבט תרפ"א, נוישאטיל

מע"כ ידי"ג הרהגוה"צ המרום בתו"י ומע"ט גזע קודש מחצבתו וכו' כש"ת מהרא"ח דוד סופר הי"ו.

אמש קיבלתי מכתבו היקר... אף אני רוצה למוד לו ולא לעכב את תשובתי, ובפרט שהוא נוגע לכבוד שמים ולכבוד מרן אבא מאורן של ישראל...

" - - מ"ש כ"ת כי בפולין, באונגטרן ובאשכנז יש תרעומת על כבוד אבא בהנהגתו בענייני הכלל, וכן מה שקורא לזה "שיטה חדשה", תמוה מאוד. וכמדומני שגם כ"ת בעצמו יודע, ובודאי לא נעלם ממנו כמה רבו הגדולים והיראים הקשורים להשפעת מרן אבא שליט"א ודבקים בו, וכן גם באותן המדינות שהזכיר כ"ת. ולהוסיף על הידוע אעיד לו רק מה שאני יודע מדברים שבכתב ושבבע"פ, ומה שנתברר לי בזמן האחרון מגדולים וצדיקים מפורסמים, שהי' נדמה מהם מרחוק כדברי כ"ת הנ"ל, ובאמת ביררו והתנצלו כי חלילה וחלילה להם. ומ"ש שהוא "נותן יד לפושעים", - אם כוונתו שהוא (אבא, הרב קוק) מושיט להם יד לקרבם לתורה ולעבודה ולתשובה, ומראה להם דרך האמת של תוה"ק, ומשתדל למצוא להם אפנים הראויים ונכונים להחזירם למוטב, ואינו דוחה אותם בימין... זהו דרך הישר של כל גדולי וצדיקי הדורות רועי ישראל. ומה שייך להתרעם על זה? ואם כוונתו בזה בדרך מליצה השגורה בפי הבריות, כלומר, שהוא מחזק ומסייע לצד הרע שלהם, לפשעיהם ולקלקוליהם, הלא חלילה וחס למר להעלות דברים כאלו על דעתו... אין לי אלא לומר למעכ"ת: לא כן הדבר, עם הקירוב בימין יש דחייה בשמאל לצד הרע במידה הראויה" (סיני כרך מז מעמוד תא ואילך) הרב צבי יהודה דחה את הטיעון, שחילולי השבת והתנהגות החלוצים מוכיחים כי אין יסוד לשיטת הרב קוק שקירב חוגים אלה. "אדרבה... בהשפעתו הכוללת ובדעת קודשו החזיק ומחזיק את מעמד התורה והיהדות באה"ק בעוז ותוקף... לגדור פרץ ולתקן ולהיטיב בדברים ובדרכים הראויים לזה..." (שם, עמוד תד). בהתייחסותו לפירוד שקיים כביכול, בין הרב קוק לבין היראים בירושלים כתב כי "אין פירוד חלילה... אלא אדרבה, כולם בכללם ורובא דרובא מהם נוהרים אחריו ומקושרים בו ובהשפעתו". את מתנגדיו הגדיר "כקבוצה קטנה של אנשים אשר יש שכוונתן לש"ש רצויה אולי, אבל מעשיהם מגונים ומקולקלים מאוד. ומהם ישנם בעלי חסידות של שטות המגונה ומתועבת בפי חז"ל, ומהם יש בהם כנראה וכנשמע פניות פרטיות גסות ושפלות". קבוצה קטנה זו "משתדלת לעשות בלבולים וסכסוכים" ועל אף שהשפעתה מועטת הרי היא גורמת ל"חילול השם ובזיון התורה וחלישות כוח היהדות ומיעוט השפעת היראים" (שם, עמוד תו). נראה כי מאמצייהם של מקורביו להזים את מסע ההשמצות נשאו פרי ויוזמתם של קנאי ירושלים להוצאת חרם על ידי רבני הגולה נכשלה.

מן הלבנון לבנין בית ד' היה יותר (מכוחם של בני ישראל, אשר עינם וליבם וכל רגשי נשמתם נתונים אל הבית הגדול והקדוש, אשר נקרא שם ד' צבאות יושב הכרובים...). ויסוד העניין: כי העצים אשר בלבנון, הם הגילויים אשר מצויים בעולם הצומח, והצידונים הם הבונים והמביאים אותם לשם בניית המקדש, והנה דווקא דרכם, יקום וייעשה החיבור אל הקדושה ואל השראת השכינה המופיעה מבין שני הכרובים אשר בקודש הקדשים אשר במקדש; מאן מבוא ודרך למקומות רבים בדבריהם של חז"ל ובהגותם של ראשונים ואחרונים המקשרים בדרכים מגוונות בין "הנטיעה" ל"ישועה ולגאולה". אפשר שנועז מכולם הוא תיאורו של ריה"ל בספר "הכוזרי" (מאמר שני, יד) המתאר את רקבוננו של הזרע באדמה ודמיונו לעם ישראל בגולה כתנאי לגדילה ולצמיחה של הישועה; ועוד ניתן להמשיך קו מחשבה עמוק זה, גם אל דבריהם המסכמים והמפורסמים של חז"ל במדרש תנחומא (פר' קדושים, ח): 'כי תבואו אל הארץ - ונטעתם' אמר להם הקב"ה לישראל: אף על פי שתמצאו אותה מליאה כל טוב, לא תאמרו נשב - ולא ניטע, אלא הו זהירים בנטיעות, שנאמר ונטעתם כל עץ מאכל - כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים - אף אתם היו נטועים לבניכם'. וכמה נוגעת ללב היא תפילתו-בקשתו של גאון הגאונים, רבי אליהו מווילנא, כמופיע בספר "יקול התור" (פרק ד'): "זכני השם יתברך לנטוע במו ידי עצי פרי בסביבות ירושלים, לקיים 'כי תבואו אל הארץ ונטעתם' בסוד קץ המגולה...". הרי שנטיעת היחיד כנטיעת הרבים, סמל ודוגמא הם לקשר שבין השמים והארץ, ועל כן אך ורק מתוך נצחוננו של עם ישראל במלחמותיו, "תצמח" ישועתו לדורות, ולנצח נצחים.

הרב יוחנן פריד, "בית הרב" בית מאיר ת"ו

הראי"ה, אביו ויהודי בוכארה

המשך מעמ' 4

בעל יוקרה וקשרים עתיקי יומין עם ההנהגה הספרדית, בכדי שאסיפת הנבחרים תכלול בתוכה את המחנה הרחב ביותר באוכלוסיה היהודית הדתית והמסורתית על כל גווניה, ובכך למנוע את פרישתם של חלק מהציבור החרדי ממוסדות היישוב שהוקמו באותה העת. כמה חודשים אחר כך נערכה בשכונת "רחובות הבוכארים" בבית המכונה "הארמון" של משפחת יהודיף (כיום ברחוב עזרא) "ועידת היסוד של הרבנות הראשית" (נד-טז אדר א' תרפ"א) שבסופה נבחרו הראי"ה קוק והרב יעקב מאיר זצ"ל לרבנים הראשיים לארץ ישראל.

ד"ר גיורא פוזיילוב ירושלים ת"ו

הראי"ה, אביו ויהודי בוכארה

כשנכנסו לבית הרב, היה המקום מלא בציבור רב שהגיע גם הוא להקביל את פני הרב ברגל. הרב רבין הציג עצמו בפני הראי"ה וסיפר שרק לאחרונה זכה לדרוך על אדמת הקודש. כשמוע הראי"ה את דברי הרב רבין, מיד קם והלך לחדר השני, הביא כיסא והושיב את הרב רבין לצידי. לשאלת רבים "מי האישי?" השיב הראי"ה, שאביו, הרב שלמה זלמן קוק זצ"ל היה שליח הישיבות הקדושות בערי בוכארה והתארח בבית הרב חזקיה, והוסיף שמו"ר אביו יצא מבוכארה ברכוש גדול הודות לרב חזקיה זצ"ל.

הראי"ה קוק זצ"ל

אבי הראי"ה, הרב שלמה זלמן קוק זצ"ל. נפטר כ"ג שבט תרפ"ט.

הרב אברהם אמינוב זצ"ל. נפטר ט' שבט תרפ"ט.

הראי"ה בשכונת רחובות בירושלים

ביום ג' באלול תרע"ט עלה הראי"ה מיפו לירושלים ולאחר סיור בעיר העתיקה וביקור בכותל המערבי, יצא לעשות את השבת הראשונה בעיר הקודש בשכונת "רחובות" הבוכארים. כשנתמנה לרבה של ירושלים ואחר כך לרבה של ארץ-ישראל הועמדה לרשותו לשכת "המזרחי" ששכנה "בבית מלהיוף" שבשכונה והייתה למקום מגוריו עד אשר נחנך "בית הרב" בשנת תרפ"ג. שכונת הבוכארים נוסדה בשנת התרנ"א והיתה השכונה המפוארת, הגדולה והמתוכננת ביותר בירושלים.

באותה עת השתכנו בבתי השכונה רבים מבני היישוב החדש. הסופר ש"י עגנון מספר על כך בספרו "שירה": "...כשעלו לירושלים לא מצאו בה בית לדור בו, שעדיין תלפיות ובית הכרם בתחילתן היו ולא היתה בהן דירה להשכיר ורחביה עדיין דבר שבמחשבה היתה ועדיין לא הייתה מקום יישוב לא נמצאה אלא שכונת הבוכארים שבאותם ימים חשובה היתה כרחביה בימינו ונאה מרחביה אלא שכבר מדוירת הייתה,

לא היה בה בית שלא היה מדויר, שקפצו עליה המשכילים עולי חוצה לארץ..." (שם, עמ' 39).

בשנים תרע"ח-תרפ"ו התנהלו בירושלים כמה מערכות בחירות: לוועד העיר ליהודי ירושלים; לאסיפת הנבחרים של היישוב על זרמיו ועדותיו, ובשנת תרפ"א כוננו את הרבנות הראשית לאחר עריכת ועידה. מערכות בחירות אלה עוררו פולמוסים רבים. אחת השאלות המרכזיות היתה שאלת מעמדן של הנשים - הזכות לבחור ולהיבחר לאסיפת הנבחרים. מרן הראי"ה נדרש לנושא זה בראשונה ע"י "המזרחי" ופסק שאין לשנות את הנהוג ופעל להשפיע בדרך זו. ביום כ"ה בתשרי תרפ"א שיגר איגרת לרב אברהם אמינוב, רבם של יהודי בוכארה ונשיא הקהילה הבוכאריית בירושלים ובקשו:

"כבוד ידיד הרה"ג ... אברהם אמינוב... הנני מוצא את עצמי מחוייב לפנות בזה להדרת כבודו... שיתן ידו עימנו להצלת הדת והיהדות העומדת היום על הפרק ולחזק את כח היהדות החרדית באה"ק, ע"י שיגלה את דעתו הגדולה שאי אפשר שהסתדרות הספרדית תשתתף באספת הנבחרים כל זמן שהדרשות הצודקות של החרדים החפצים בכל לב לתת את חלקם בבניין עמנו וארצנו לא תתמלאנה..." כדי שהיהדות החרדית בארץ ישראל לא תאבד חלילה מכוחה ומהשפעתה.

נראה שהראי"ה ביקש לנצל את מעמדו של הרב אמינוב שהיה

בין השנים תר"מ - תרע"ד (1888-1914) היו קהילות יהודי בוכארה שבאסיה התיכונה אחד היעדים המרכזיים של שד"רי מוסדות חסד וישיבות מן הארץ והגולה, חרף המרחק הגיאוגרפי הגיעו למקום שליחים רבים שבקשו להנות את שולחיהם במתת יד נדיבה של בני הקהילות שעשו חיל בעסקיהם והפרישו מעשר כספי מהונם לטובת מוסדות צדקה וחסד. רבה של הקהילה, הרב חזקיה הכהן רבין (תרל"ב-תש"ה) מצייין בחיבורו "מזכרת גיטין" שמות של שליחים רבים מארץ ישראל שביקרו בבוכארה וביניהם גם את שמו של ד"ר בן ציון מוסינזון מנהל הגימנסיה העברית "הרצליה". הרב מפרט כיצד סייע לשליחים ומספר גם על תרומתם הרבה של השד"רים לקהילות בערי אסיה התיכונה:

"ידוע הדבר ומפורסם הענין לעיני כל חכמי ורבני ארבע ארצות... כי אנשי עדתינו הבוכארים הי"ו שהיו ותרנים לעשות צדקה וגמ"ח הן בגופם והן בממונם... ואח"כ היינו ממלאים את שקיהם כסף וזהב ושמלות במידה גדושה... ואח"כ היינו מקבלים אותם בתור מלמד או חזן או שוחט שע"כ יקבלו סכום גדול מידי חודש, כל אחד לפי עירו וגדלותו בתורה, נוסף לזה היינו מסדרים להם בעל בית בחינם כל ימי שבתו כמה שנים, שישאר בבתי גבירי ועשירי העם... בין השליחים המוזכרים ב"מזכרת גיטין" מוזכר שמו של הרב שלמה זלמן הכהן קוק זצ"ל ויז' אדר תר"ד - כג' שבט תרפ"ט, אבי הראי"ה. הרב שלמה זלמן שימש שליח ישיבת וולוז'ין ואח"כ ישיבת "עץ חיים" בירושלים. סבב בקהילות היהודים בקווקא, בקרים ובאסיה התיכונה. בכל מקום שהגיע דרש ברבים ועורר לחיבת ארץ ישראל, ונתן ליבו לתקן פגמים

בתחום שמירת המצוות של בני הקהילות. הד לכך נמצא בקריאה שפרסם ב"הפלט" (תר"פ) שם כתב: "זה כעשר שנים אני נודד בערים אשר שם מעטים הם אחינו בני ישראל ומאז שמתי עיני ולבי להשגיח על המזוזות... ולא אגידם אם אומר כי רוב המזוזות פסולות הנה ואם לפעמים יקרה לי לראות גם פרשיות של תפילין, הנני רואה כי כהמזוזות כן התפילין..."

הרב שלמה זלמן עלה ארצה בשנת תרס"ד. תחילה השתכן ביפו סמוך לבנו הראי"ה, ומשנבחר הראי"ה לשמש כרבה של ירושלים וארץ ישראל עלה גם הוא ירושלימה בה עסק בפעילות ציבורית. לאחר המהפכה הבולשביקית (תרע"ז) חלו תמורות רבות בחיי היהודים בבריה"מ. בבוכארה נאסרו ראשי הקהל, העשירים ובעלי הרכוש. ראש הקהילה בבוכארה הרב פנחס הכהן רבין ואחיו רחמים הי"ד נרצחו בפקודת השלטונות. נסגרו תלמודי תורה ובתי כנסת. הרב חזקיה ניסה לעצור את הסחף והמשיך במסירות נפש במסירת שיעורי תורה בכדי להציל את הנותר. הרב נעצר מספר פעמים ובשנת תר"ץ נודע לו כי מבקשים להורגו, ועל כן נמלט לאפגניסטן ומשם המשיך למשהד. בחודש ניסן תרצ"ה הגיעו הרב רבין ומשפחתו לירושלים והתיישבו בשכונת "רחובות" הבוכארים הלא היא שכונת הבוכארים בעיר.

כמנהג קדמונים ההולכים לקבל את פני רבם ברגל (רמב"ם), הלכות ת'ת פה' ה"ז הלך הרב רבין יחד עם הקהילה הבוכאריית בירושלים להקביל את פני הרב הראשי לארץ ישראל - הראי"ה.

לעילוי נשמת אבי מורי
ר' יצחק ב"ר דניאל סירקיס ז"ל
 נלב"ע בט' שבט תשנ"ט
 עו"ד שלמה סירקיס

מגד ירחים
 עלון חדשי בהוצאת "בית הרב"
 רח' הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062
 טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908
 betharav@zahav.net.il • www.moreshet.co.il/beit-harav
 ניתן לקרא בעלון "מגד ירחים" באתר ישיבת בית אל: beitel@yeshiva.org.il
 עריכה: שושנה רייז עיצוב גרפי: אופירה קרובר

